

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до проведення семінарських занять, виконання
самостійної роботи з дисципліни «Місцеві фінанси»
для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем
«бакалавр» денної та заочної форм навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування» (Частина 1)

Методичні вказівки до проведення семінарських занять, виконання самостійної роботи з дисципліни «Місцеві фінанси» для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (Частина 1) / Укл. Н.Г. Фатюха – Запоріжжя: НУ «ЗП», 2019.- 61с.

Укладач: к.е.н., доцент Н.Г. Фатюха

Рецензент: перший проректор, д.е.н., професор
В. Г. Прушківський

Відповідальний за випуск: к.е.н., доцент С.В. Шарова

Затверджено
на засіданні кафедри
“Фінанси, банківська справа
та страхування ”
Протокол № 1
від 27.08. 2019 р.

Рекомендовано
до видання НМК ФЕУ
Протокол № 22
від 25.09. 2019 р.

ЗМІСТ

Частина 1	
Вступ	4
1. Тематичний план дисципліни з розподілом навчального часу за темами і формами занять	5
2. Зміст дисципліни за модулями і темами	6
3. План лекцій	12
4. Плани семінарських занять та самостійної роботи	14
Частина 2	

ВСТУП

На сьогодні прискорився процес демократизації державного устрою та управління. У багатьох країнах невід'ємною складовою демократичного управління є місцеві органи самоврядування. В умовах трансформації економіки України однією з найважливіших складових частин її фінансової системи є місцеві фінанси. Функції регулювання економічних і соціальних процесів поступово переходять від центрального рівня державної влади до місцевого, тому посилюється роль місцевих фінансів та розширюється сфера їх застосування. Через місцеві фінанси держава активно здійснює соціальну політику та регулює процес вирівнювання економічного та соціального розвитку територій, які внаслідок історичних, географічних та інших умов є депресивними порівняно з іншими територіями країни.

Фінансова наука в Україні стрімко розвивається в різновекторних напрямках, одним із яких є проблеми місцевих фінансів.

Мета викладання цього курсу — вивчення засад організації місцевих фінансів, їх складу та основ управління виходячи із розмежування функцій і повноважень державних та місцевих органів влади і управління.

Завдання: формування теоретичних знань та вироблення практичних навичок у сфері формування та використання фінансових ресурсів місцевих органів влади і підприємств місцевого господарства.

Результати навчання з дисципліни «Місцеві фінанси» деталізують такі програмні результати навчання: знати механізм функціонування місцевих фінансів, формувати і аналізувати фінансову звітність, правильно інтерпретувати отриману інформацію.

Курс «Місцеві фінанси» як навчальна дисципліна дає здобувачам вищої освіти теоретичні знання та практичні навички з управління рухом грошових коштів у системі місцевих фінансів та здійснення державного фінансового контролю за їхнім цільовим використанням, реалізації соціальної-економічної політики держави та реального забезпечення її виконання, також озброює науковими методами дослідження слабких сторін та проблемних питань чинного законодавства, найтиповіших порушень, які трапляються на практиці, розробці пропозицій щодо їх удосконалення з метою запровадження ефективного механізму їх функціонування.

1 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

з розподілом навчального часу

за темами і формами занять

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Змістовий модуль 1. Місцеві фінанси: призначення, сутність, складові												
Тема 1. Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів	10	2	2	-	-	6	10	0,5	0,5	-	-	9
Тема 2. Фінансова політика місцевих органів влади	10	2	2	-	-	6	10	0,5	0,5	-	-	9
Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади	11	2	2	-	-	7	13	0,5	0,5	-	-	12
Тема 4. Формування дохідної бази місцевих бюджетів	12	3	3	-	-	6	11	0,5	0,5	-	-	10
Тема 5. Система видатків місцевих бюджетів	13	3	3	-	-	7	12	0,5	0,5	-	-	11
Тема 6. Фінансове вирівнювання та бюджетне регулювання	11	2	2	-	-	7	11	0,5	0,5	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1	67	14	14	-	-	39	67	3	3	-	-	61

Змістовий модуль 2. Особливості формування, використання і регулювання місцевих бюджетів України												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1 2	13
Тема 7. Бюджетний процес на місцевому рівні	13	3	3	-	-	7	12	0,5	0,5	-	-	11
Тема 8. Організація фінансової діяльності підприємств місцевого господарства	11	2	2	-	-	7	10	0,5	0,5	-	-	9
Тема 9 Фінанси підприємств комунального господарства	10	2	2	-	-	6	10	0,5	0,5	-	-	9
Тема 10. Фінансова діяльність житлово-експлуатаційного комплексу	11	2	3	-	-	6	12	0,5	0,5	-	-	11
Тема 11 Управління місцевими фінансами в Україні	12	3	2	-	-	7	12	0,5	0,5	-	-	11
Тема 12. Світовий досвід організації місцевих фінансів	11	2	2	-	-	7	12	0,5	0,5		-	11
Разом за змістовим модулем 2	68	14	14	-	-	40	68	3	3	-	-	62
Усього годин	135	28	28	-	-	79	135	6	6	-	-	123

2 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ І ТЕМАМИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ: ПРИЗНАЧЕННЯ, СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ

Тема 1. Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів

1. Призначення, сутність та функції місцевих фінансів.

Вчення про місцеві фінанси та його формування. Необхідність місцевих фінансів в умовах ринкових відносин.

Сутність місцевих фінансів. Форми місцевих фінансів в Україні.

Функції місцевих фінансів. Розподільна функція місцевих фінансів. Контрольна функція місцевих фінансів та види і форми її прояву. Значення місцевих фінансів як фіскального інструменту економічного розвитку та джерела фінансування громадських послуг і економічного розвитку. Система місцевих фінансів: видатки, доходи, способи формування доходів, місцеві фінансові інститути, суб'єкти, об'єкти, взаємовідносини між суб'єктами.

2. Інститут місцевого самоврядування у вітчизняному законодавстві.

Чинна нормативна база місцевих фінансів: Конституція України (28.06.1996р.), Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні” (21.05.1997р.), Бюджетний кодекс України (08.07.2010р.), щорічні закони „Про Державний бюджет України”. Склад системи місцевого самоврядування.

3. Система місцевого самоврядування.

Склад системи місцевого самоврядування: територіальна громада; сільські, селищні, міські ради; сільські, селищні, міські голови; виконавчі голови сільських, селищних, міських рад; районні та обласні ради; органи самоорганізації населення. Територіальна громада як первинний об'єкт місцевого самоврядування. Правові ознаки територіальних громад. Функції та роль територіальних громад.

Тема 2. Фінансова політика місцевих органів влади

1. Суть та основні положення державної регіональної фінансової політики.

Сутність та цілі державної регіональної фінансової політики. Головний елемент у системі заходів державної регіональної фінансової політики. Основні завдання державної регіональної фінансової політики.

2. Місцеві бюджети в економічній системі держави.

Розвиток місцевих бюджетів та їх роль у місцевих фінансах України. Структура місцевих бюджетів України. Принципи Бюджетного устрою України. Структура місцевого бюджету.

3. Повноваження органів місцевого самоврядування.

Компетенція органів місцевого самоврядування в галузі фінансів - важлива складова системи управління місцевими фінансами. Повноваження місцевого самоврядування. Структура повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад; сільських, селищних, міських голів; районних, обласних рад.

Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади

1. Склад місцевих фінансових ресурсів та оцінка автономії місцевих органів влади.

Склад фінансових ресурсів місцевого самоврядування та їхня структура. Суть фінансової незалежності місцевого самоврядування. Основні показники автономії органів місцевого самоврядування.

2. Власні та закріплені доходи місцевих бюджетів.

Структура власних доходів місцевих бюджетів. Структура закріплених доходів та зборів.

3. Місцеві позики в Україні та управління боргом органів місцевого самоврядування.

Суть комунального кредиту та причини його існування. Форми комунального кредиту. Порядок випуску та обігу муніципальних позик. Проблеми розвитку муніципальних позик в Україні. Управління боргом місцевих органів влади.

4. Види місцевих податків і зборів України.

Місцеве оподаткування як інститут місцевих фінансів. Роль місцевих податків та зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів України. Стан та недоліки місцевого оподаткування в Україні. напрями реформування місцевого оподаткування.

Тема 4. Формування доходної бази місцевих бюджетів

1. Дохідна частина місцевих бюджетів.

Формування доходів місцевих бюджетів. Структура доходних джерел місцевих бюджетів. Проблеми зміцнення доходної бази місцевих бюджетів.

2. Суть та історичні аспекти формування цільових фондів.

Суть цільових фондів органів місцевого самоврядування та їх значення. Історичний аспект формування цільових фондів в Україні. Правова база формування цільових місцевих рад. Організація регіональних цільових фондів: порядок і використання. Доходи місцевих цільових фондів. Позабюджетні кошти бюджетних установ.

3. Резервні фонди місцевих органів самоврядування.

Резервні цільові фонди. Основні напрями використання коштів резервних фондів органів місцевої влади. Порядок виділення коштів з резервного фонду місцевого бюджету.

Тема 5. Система видатків місцевих бюджетів

1. Видаткова частина місцевих бюджетів.

Принципи розмежування місцевих видатків. Склад та структура видатків місцевих місцевих бюджетів України. Загальний та спеціальний фонди місцевих бюджетів. Джерела формування та напрями використання бюджету розвитку місцевих бюджетів.

2. Нові підходи у плануванні доходів місцевих бюджетів.

Методи планування доходів. Фактори впливу на доходи.

3. Методи планування видаткової частини місцевих бюджетів.

Методи планування видатків. Суть бюджетних запитів.

4. Порядок фінансування видатків місцевих бюджетів.

Порядок та принципи фінансування видатків. Етапи процесу виконання місцевих бюджетів за видатками. Суть кошторисного фінансування. Види кошторисів.

5. Програмно-цільове бюджетне планування, його зміст і переваги.

Суть програмно-цільового методу планування видатків місцевих бюджетів. Етапи програмно-цільового методу планування. Складові елементи бюджетних програм. Результативні показники бюджетної програми.

Тема 6. Фінансове вирівнювання та бюджетне регулювання

1. Зміст міжбюджетних відносин та передумови їх виникнення.

Зміст міжбюджетних відносин та передумови їх виникнення. Особливості організації міжбюджетних відносин в бюджетній системі України. Суб'єкти міжбюджетних відносин. Розмежування доходів та видатків між рівнями бюджетної системи та видами бюджетів.

2. Види міжбюджетних трансфертів в Україні

Види бюджетних трансфертів. Розподіл міжбюджетних трансфертів між державним і місцевим бюджетами.

3. Сутність та стан фінансового вирівнювання.

Сутність фінансового вирівнювання. Принципи фінансового вирівнювання.

4. Зміст, цілі та методи бюджетного регулювання.

Зміст, цілі та методи бюджетного регулювання. Мета бюджетного регулювання та шляхи її досягнення. Інструменти реалізації міжбюджетних відносин в Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Тема 7. Бюджетний процес на місцевому рівні

1. Зміст і стадії бюджетного процесу на місцевому рівні.

Сутність бюджетного процесу. Стадії бюджетного процесу. Принципи виконання місцевих бюджетів. Особливості затвердження та виконання місцевих бюджетів у разі несвоєчасного їх прийняття. Порядок складання, розгляду та затвердження звітів про виконання місцевих бюджетів.

2. Учасники бюджетного процесу на місцевому рівні та їх повноваження.

Роль місцевих фінансових органів у бюджетному процесі. Місцеві фінансові органи, їхні функції, повноваження і завдання. Організаційна структура місцевих фінансових органів. Повноваження органів місцевого самоврядування в галузі фінансів.

3. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів.

Принципи казначейської моделі обслуговування місцевих бюджетів. Виконання місцевих бюджетів органами Державного казна-

чейства України. Періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів.

Тема 8. Організація фінансової діяльності підприємств місцевого господарства

1. Послуги, які надаються на місцевому рівні.

Поділ послуг, що надаються на місцевому рівні.

2. Місцеве господарство і його роль у формуванні місцевих бюджетів.

Склад місцевого господарства та його роль у місцевих фінансах. Громадські послуги, їх зміст та особливості надання на місцевому рівні. Поділ підприємств комунального господарства за функціональним призначенням.

Тема 9. Фінанси підприємств комунального господарства

1. Поняття комунальної власності та особливості її формування в Україні.

Поняття комунальної власності. Особливості формування комунальної власності в Україні. Правова основа функціонування комунальної власності.

2. Особливості організації фінансів підприємств комунальної власності.

Особливості функціонування фінансів комунальних підприємств в Україні. Формування доходів територіальних громад від комунальної власності. Склад доходів від об'єктів комунальної власності. Видатки місцевих бюджетів на фінансування об'єктів комунальної власності, їх склад та особливості планування.

Тема 10. Фінансова діяльність житлово-експлуатаційного комплексу

1. Склад та особливості організації фінансів житлово-комунального господарства.

Суть житлово-комунального господарства (ЖКГ). Особливості формування фінансів житлово-комунального господарства. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері ЖКГ.

2. Специфіка фінансової діяльності підприємств комунального обслуговування.

Джерела доходів житлово-комунального господарства. Склад витрат, що включаються в собівартість виробництва і реалізації робіт та послуг житлово-комунального господарства.

3. Фінансова діяльність комунальних транспортних підприємств.

Доходи транспортних підприємств: доходи від платних перевезень, бюджетні дотації, доходи від інших видів діяльності. Специфічні статті витрат транспортних підприємств.

4. Комунальні платежі в Україні.

Комунальні платежі та їх роль у формуванні фінансових ресурсів місцевого господарства. Основні шляхи обмеження зростання або зниження тарифів на житлово-комунальні послуги

Тема 11. Управління місцевими фінансами в Україні

1. Система управління місцевими фінансами.

Сутність управління місцевими фінансами. Об'єкти, суб'єкти та елементи управління місцевими фінансами. Стратегічне та оперативне управління.

2. Фінансовий контроль, що здійснюється органами місцевого самоврядування, його види та методи.

Сутність фінансового контролю. Об'єкти, суб'єкти та завдання фінансового контролю на місцевому рівні. Класифікація фінансового контролю за критеріями. Основні методи фінансового контролю. Розподіл функцій контролю за дотриманням бюджетного законодавства між міністерствами та відомствами України.

3. Проблеми становлення і розвитку місцевих фінансів в Україні.

Вирішення проблем розвитку місцевих фінансів в Україні.

Тема 12. Світовий досвід організації місцевих фінансів

1. Моделі організації місцевого самоврядування.

Основні моделі організації місцевого самоврядування зарубіжних країн. Характеристика моделей організації місцевого самоврядування.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування: основні принципи організації місцевих фінансів.

Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів і місцевих бюджетів. Зміст та значення Європейської хартії місцевого самоврядування.

3. Склад фінансових ресурсів органів місцевої влади зарубіжних країн.

Склад фінансових ресурсів органів місцевої влади зарубіжних країн. Бюджетний федералізм та бюджетний унітаризм. Особливості фінансового вирівнювання у зарубіжних країнах.

4. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування.

Місцевого оподаткування за кордоном. Досвід комунального кредиту. Фінанси муніципальних підприємств.

5. Досвід адміністративно-територіальних реформ у зарубіжних країнах.

Досвід адміністративно-територіальних реформ у зарубіжних країнах. Фінансове вирівнювання у зарубіжних країнах. Мета та способи фінансового вирівнювання.

3 ПЛАН ЛЕКЦІЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ: ПРИЗНАЧЕННЯ, СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ

Тема 1. Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів

1. Призначення, сутність та функції місцевих фінансів.
2. Інститут місцевого самоврядування у вітчизняному законодавстві.
3. Система місцевого самоврядування.

Тема 2. Фінансова політика місцевих органів влади

1. Суть та основні положення державної регіональної фінансової політики.
2. Місцеві бюджети в економічній системі держави.
3. Повноваження органів місцевого самоврядування.

Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади

1. Склад місцевих фінансових ресурсів та оцінка автономії міс-

цевих органів влади.

2. Власні та закріплені доходи місцевих бюджетів.
3. Місцеві позики в Україні та управління боргом органів місцевого самоврядування.
4. Види місцевих податків і зборів України.

4. Формування дохідної бази місцевих бюджетів

1. Дохідна частина місцевих бюджетів.
2. Суть та історичні аспекти формування цільових фондів.
3. Резервні фонди місцевих органів самоврядування.

Тема 5. Система видатків місцевих бюджетів

1. Видаткова частина місцевих бюджетів.
2. Нові підходи у плануванні доходів місцевих бюджетів.
3. Методи планування видаткової частини місцевих бюджетів.
4. Порядок фінансування видатків місцевих бюджетів.
5. Програмно-цільове бюджетне планування, його зміст і переваги.

Тема 6. Фінансове вирівнювання та бюджетне регулювання

1. Зміст міжбюджетних відносин та передумови їх виникнення.
2. Види міжбюджетних трансфертів в Україні
3. Сутність та стан фінансового вирівнювання.
4. Зміст, цілі та методи бюджетного регулювання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Тема 7. Бюджетний процес на місцевому рівні

1. Зміст і стадії бюджетного процесу на місцевому рівні.
2. Учасники бюджетного процесу на місцевому рівні та їх повноваження.
3. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів.

Тема 8. Організація фінансової діяльності підприємств місцевого господарства

1. Послуги, які надаються на місцевому рівні.

2. Місцеве господарство і його роль у формуванні місцевих бюджетів.

Тема 9. Фінанси підприємств комунального господарства

1. Поняття комунальної власності та особливості її формування в Україні.

2. Особливості організації фінансів підприємств комунальної власності.

Тема 10. Фінансова діяльність житлово-експлуатаційного комплексу

1. Склад та особливості організації фінансів житлово-комунального господарства.

2. Специфіка фінансової діяльності підприємств комунального обслуговування.

3. Фінансова діяльність комунальних транспортних підприємств.

4. Комунальні платежі в Україні.

Тема 11. Управління місцевими фінансами в Україні

1. Система управління місцевими фінансами.

2. Фінансовий контроль, що здійснюється органами місцевого самоврядування, його види та методи.

3. Проблеми становлення і розвитку місцевих фінансів в Україні.

Тема 12. Світовий досвід організації місцевих фінансів

1. Моделі організації місцевого самоврядування.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування: основні принципи організації місцевих фінансів.

3. Склад фінансових ресурсів органів місцевої влади зарубіжних країн.

4. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування.

5. Досвід адміністративно-територіальних реформ у зарубіжних країнах.

4 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ: ПРИЗНАЧЕННЯ, СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Тема 1. Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів

Мета проведення. Опрацювання теоретичних питань.

План заняття

1. Призначення, сутність та функції місцевих фінансів.
2. Інститут місцевого самоврядування у вітчизняному законодавстві.
3. Система місцевого самоврядування.

Студент повинен знати:

- об'єктивні передумови виникнення місцевих фінансів;
- необхідність місцевих фінансів в умовах ринкових відносин;
- склад та функції місцевих фінансів;
- склад системи місцевого самоврядування.

Література: [7, с.26-44; 8 с.83-90].

Питання для самоконтролю та дискусій

1. Як розвивалася наука про місцеві фінанси?
2. Які вчені зробили значний внесок у розвиток місцевих фінансів?
3. Які об'єктивні передумови розвитку місцевих фінансів?
4. Визначте зміст місцевих фінансів.
5. Охарактеризуйте роль місцевих органів влади у реалізації фінансової політики.
6. Назвіть основні теорії, що пояснюють природу місцевого самоврядування.
7. Вкажіть форми місцевих фінансів в Україні.
8. Назвіть функції місцевих фінансів та охарактеризуйте їх.

9. Які основні закони складають правову базу місцевих фінансів?

10. Які сфери діяльності обслуговують місцеві фінанси?

11. Що входить до складу системи місцевого самоврядування?

Література:[1, 2,3,4]; [7], с. 11-57; [4], с.4-16.

Тести для самостійного опрацювання

1. Категорія «місцеві фінанси» - це:

а) сукупність фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування;

б) місцеве господарство адміністративно-територіальних одиниць;

в) система економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань;

г) сукупність матеріальних засобів, які надаються в розпорядження адміністративно-територіальних одиниць;

д) всі відповіді правильні;

е) інша відповідь.

2. Функції які виконують місцеві фінанси:

а) регулююча, фіскальна, директивна;

б) розподільча, контрольна, стимулююча;

в) інструмент економічного зростання;

г) фіскальна;

д) правильна відповідь а);

е) інша відповідь.

3. Контрольна функція місцевих фінансів реалізовується в:

а) порядку формування доходів і видатків місцевих бюджетів, цільових фондів органів місцевого самоврядування, за допомогою яких проходить процес забезпечення їх фінансовими ресурсами, необхідними для виконання покладених на місцеве самоврядування функцій і завдань;

б) діяльності органів місцевого самоврядування при складанні проектів місцевих бюджетів, їх розгляді і затвердженні, а також виконанні і складанні звіту про виконання місцевих бюджетів та спрямуванні на забезпечення передбачених пропорцій розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів, їх цільове і економне використання;

в) створенні таких умов, за яких органи місцевого самоврядування стають безпосередньо зацікавленими в збільшенні обсягів доходів бюджетів, додатковому залученні надходжень як загальнодержавних, так і місцевих податків і зборів, пошуку альтернативних доходів, ефективному використанні фінансових ресурсів, які поступають у їх розпорядження;

г) пропозиції щодо розрахунку прогностичних обсягів міжбюджетних трансфертів;

д) усі відповіді правильні;

е) інша відповідь.

4.У якому нормативному документі конституційно закріплено існування інституту місцевого самоврядування в Україні, визначено повноваження органів місцевого самоврядування, матеріальної і фінансової основи самоврядування, основних засад функціонування місцевих бюджетів, гарантування фінансування державою здійснення органами місцевого самоврядування делегованих повноважень:

а) Конституції України;

б) Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні»;

в) Бюджетному кодексі України;

г) щорічних законах «Про Державний бюджет України»?;

д) всі відповіді правильні;

е) інша відповідь.

5. Система місцевого самоврядування включає:

а) територіальну громаду, державну раду;

б) сільську, селищну, міську, державну раду;

в) органи самоорганізації населення, державну раду;

г) територіальну громаду, селищну, міську раду, державну раду;

д) територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; старости; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення;

е) інша відповідь.

6. Яка хронологія прийняття нормативних актів, що регламентують функціонування місцевих фінансів:

а) Конституція України, Бюджетний кодекс України, Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні”, , Закон України „Про Державний бюджет України” на поточний рік;

б) Конституція України, Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні”, Бюджетний кодекс України, Закон України „Про Державний бюджет України” на поточний рік;

в) Конституція України, Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні”, Закон України „Про Державний бюджет України” на поточний рік, Бюджетний кодекс України;

г) Бюджетний кодекс України, Конституція України, Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні”, „ Закон України „Про Державний бюджет України” на поточний рік;

д) правильної відповіді не має;

е) інша відповідь.

7. Право територіальної громади володіти, доцільно, економічно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування:

а) право державної власності;

б) право комунальної власності;

в) право індивідуальної власності;

г) правильної відповіді немає;

д) всі відповіді правильні;

е) інша відповідь.

Питання для самостійного опрацювання

1. Назвіть початкові форми організації територіальних спільнот в Україні. Вкажіть характерні ознаки, які відрізняють їх від європейських аналогів кінця XIX ст.

2. Назвіть етапи розвитку місцевих бюджетів України.

3. В чому виявляється суспільна роль місцевих бюджетів.

4. Загальна характеристика бюджетного законодавства як правової основи місцевих фінансів.

5. Проблеми становлення і розвитку місцевих фінансів в Україні.

6. Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів.

7. Економічний механізм управління територіями.

8. Правовий статус територіальної громади.

9. Місцеві фінанси як інструмент перерозподілу ВВП.

Теми рефератів

1. Особливості та характерні ознаки фінансових відносин у сфері місцевих фінансів.
2. Стратегія і тактика фінансової політики місцевих рад.
3. Зарубіжний досвід управління місцевими фінансами.

Практичні завдання

Групова вправа. Основні поняття теми

1. Кожна команда отримує по два конверти, в одному з яких будуть міститись назви термінів, що застосовуються у темі 1 «Місцеві фінанси», а в другому - визначення цих термінів, у співвідношенні 7 термінів і 9 визначень (7 з яких правильні, а два визначення додані для ускладнення завдання).

2. Кожна команда має знайти відповідність між назвами термінів та визначеннями цих термінів (скріпивши половинки клейкою стрічкою).

3. По закінченню завдання кожна команда презентує результати для решти команд і спільно визначається правильність підібраних визначень.

4. Команда, яка першою закінчила завдання, отримує 10 балів, 2-а, 3-я, 4-а і 5-а - відповідно 9, 8, 7 і 6 балів. Крім того, за неправильно підібране визначення команда втрачає 1 бал. У такий спосіб наприкінці визначається команда-переможець.

Вихідні терміни:

- місцеві фінанси;
- територіальна громада;
- адміністративно-територіальна одиниця;
- місцевий референдум;
- загальні збори територіальної громади;
- представницький орган місцевого самоврядування;
- районні та обласні ради;
- загальний склад ради;
- правомочний склад ради;
- виконавчі органи рад;
- органи самоорганізації населення;

- посадова особа місцевого самоврядування;
- делеговані повноваження;
- право комунальної власності.

Тема 2. Фінансова політика місцевих органів влади

Мета проведення. Опрацювання теоретичних питань.

План заняття

1. Суть та основні положення державної регіональної фінансової політики.
2. Місцеві бюджети в економічній системі держави.
3. Повноваження органів місцевого самоврядування.

Студент повинен знати:

- сутність та цілі державної регіональної фінансової політики;
- структуру та принципи формування місцевих бюджетів;
- роль та значення Бюджетного кодексу України;
- особливості функціонування фінансового механізму на рівні місцевого самоврядування

Література: [6, с.168-170, 58-61; 7, с.57-80].

Питання для самоконтролю та дискусій

1. У чому полягає суть державної регіональної політики?
2. Назвіть цілі державної регіональної політики.
3. Вкажіть завдання державної регіональної політики.
4. Охарактеризуйте роль місцевих бюджетів в економічній системі держави.
5. Чому місцеві бюджети є основною складовою місцевих фінансів?
6. Охарактеризуйте види місцевих бюджетів України.
7. Які проблеми необхідно вирішити для ефективного функціонування місцевих фінансів?

Тести для самостійного опрацювання

1. Державна регіональна фінансова політика – це:

- а) система заходів, що здійснюється центральною владою з метою управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу і вико-

ристання фінансових ресурсів у регіонах та в інших адміністративно – територіальних одиницях;

б) управління на тривалу перспективу, виражається у встановленні обсягів фінансових ресурсів адміністративно – територіальних одиниць на перспективу для реалізації цільових програм;

в) складова частина управління економікою адміністративно – територіальних одиниць, його здійснює спеціальний апарат з допомогою специфічних прийомів і методів;

г) маневрування наявними фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування, залучення додаткових коштів, ефективне витрачання наявних грошових засобів;

д) регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства;

е) інша відповідь.

2. Голови рад:

а) призначаються головою облдержадміністрації;

б) обираються радами;

в) призначаються президентом;

г) обираються громадою;

д) правильної відповіді не має;

е) інша відповідь.

3. Система прав місцевих органів влади включає:

а) право на самостійну роботу, затвердження та виконання місцевих бюджетів;

б) право встановлення місцевих податків та зборів;

в) право на утворення валютних, резервних, страхових, цільових фондів;

г) усе перераховане;

е) інша відповідь.

4. Первинним об'єктом органів місцевого самоврядування є:

а) село;

б) район;

в) місто;

г) територіальна громада;

д) область;

е) інша відповідь.

5. До місцевих бюджетів не належить:

- а) Державний бюджет України;
- б) бюджет Автономної Республіки Крим;
- в) обласний бюджет;
- г) районний бюджет;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

6. Доходи місцевих бюджетів класифікуються за розділами:

- а) загальнодержавні і місцеві;
- б) податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ);
- в) власні, тимчасові;
- г) постійні і тимчасові;
- д) закріплені, постійні;
- е) інша відповідь.

Питання для самостійного опрацювання

1. Напрями вдосконалення державної регіональної політики.
2. Місцеві бюджети в структурі місцевих фінансів України.
3. Основи самостійності місцевих бюджетів України.
4. Бюджетні повноваження місцевих органів самоврядування.
5. Роль місцевих фінансів в економічному і соціальному розвитку територій.
6. Основні положення Європейської хартії місцевого самоврядування.

Теми рефератів

1. Особливості функціонування фінансового механізму на місцевому рівні.
2. Залучення приватного капіталу до фінансування регіонального розвитку.
3. Соціальна та економічна інфраструктура Запорізького регіону.
4. Поняття інвестиційного клімату регіону.
5. Склад і структура регіональних фінансових ресурсів у зарубіжних країнах.

Практичні завдання

Завдання 1

Групова вправа. Основні терміни Бюджетного кодексу України

1. Кожна команда отримує по два конверта, в одному з яких містяться назви термінів, що застосовуються у Бюджетному кодексі, а в другому визначення цих термінів у співвідношенні 7 термінів і 9 визначень (7 з яких правильні, а два визначення додані для ускладнення завдання).

2. Кожна команда має знайти відповідність між назвами термінів та визначеннями цих термінів (скріпивши половинки клейкою стрічкою).

3. По закінченню завдання кожна команда презентує результати для решти команд, спільно визначається правильність підібраних визначень.

4. Команда, яка першою закінчила завдання, отримує 10 балів, 2-а, 3-я, 4-а і 5-а відповідно 9, 8, 7 і 6 балів. Крім того, за неправильно підібране визначення команда втрачає 1 бал. У такий спосіб наприкінці визначається команда-переможець.

Таблиця 4.1 - Терміни і визначення (ключ до завдання)

Термін (учасники отримують картку з терміном та номером)			Визначення (викладач має визначення з ключем, який відповідає номеру терміна - наступна колонка)
1	2	3	4
1	1	Бюджет	план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду
2	2	Бюджети місцевого самоврядування	бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад

Продовження табл.4.1

1	2	3	4
3	3	Бюджетна класифікація	єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів
4	4	Самостійність місцевих бюджетів	гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом, загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону.
5	5	Неподаткові надходження	доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; власні надходження бюджетних установ; інші неподаткові надходження
6	5	Трансферти	кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі
7	1	Єдиний казначейський рахунок	рахунок, відкритий центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів (далі - Казначейство України), у Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків у системі електронних платежів Національного банку України, на якому консолідуються кошти державного та місцевих бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування та кошти інших клієнтів, які відповідно до законодавства знаходяться на казначейському обслуговуванні

Продовження табл.4.1

1	2	3	4
8	2	Бюджетні кошти (кошти бюджету)	належні відповідно до законодавства надходження бюджету та витрати бюджету
9	3	Місцеве самоврядування	право і реальна здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ і управляти ними, діючи в рамках закону, під свою відповідальність та в інтересах місцевого населення
10	4	Місцеві бюджети	бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування
11	5	Мінімальний бюджет місцевого самоврядування	розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою
12	1	Поточний бюджет	доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків
13	2	Обласний бюджет	план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання
18	3	Районний бюджет	план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання

Продовження табл.4.1

1	2	3	4
14	4	Делеговані повноваження	повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад
15	5	Субвенції	міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції

Завдання 2

Розподілити повноваження учасників бюджетного процесу на рівні місцевих бюджетів району. Заповнити таблицю «Розподіл повноважень у бюджетному процесі», відзначити «галочками» у правій частині таблиці правильні відповіді щодо виконання обов'язків.

Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади

Мета проведення. Опрацювання теоретичних питань.

План заняття

1. Склад місцевих фінансових ресурсів та оцінка автономії місцевих органів влади.
2. Власні та закріплені доходи місцевих бюджетів.
3. Місцеві позики в Україні та управління боргом органів місцевого самоврядування.
4. Види місцевих податків і зборів України.

Студент повинен знати:

- склад фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування;
- основні показники автономії органів місцевого самоврядування;
- структуру власних та закріплених доходів місцевих бюджетів;

- участь органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах;
 - склад місцевих податків та зборів.
- Література: [6, с.66-91; 7, с. 138-167].

Питання для самоконтролю та дискусій

1. Що відноситься до фінансової основи місцевого самоврядування?
 2. Вкажіть показники оцінки фінансової автономії органів місцевого самоврядування.
 3. Які доходи місцевого бюджету відносяться до власних та закріплених?
 4. Що таке комунальний кредит?
 5. За якими ознаками класифікуються місцеві позики?
 6. Які умови здійснення запозичень місцевими органами влади?
 7. Назвіть основні вимоги до механізму здійснення місцевих позик.
 8. Які є стадії життєвого циклу облігацій муніципальних позик?
 9. Що включає порядок випуску та обігу облігацій місцевої позики?
 10. Назвіть складові боргу місцевого самоврядування.
 11. Що включає управління боргом місцевого самоврядування?
 12. Які податки відносяться до місцевих? Охарактеризуйте їх.
- Література: [6, с.66-91; 7, с. 138-167, 5, с.71-85].

Тести для самостійного опрацювання

1. Фінансова незалежність місцевого самоврядування - це:

- а) незалежність органів місцевого самоврядування від загальнодержавних органів влади у прийнятті певних рішень щодо місцевих проблем при наявності забезпечення їхнього вирішення відповідними коштами;
- б) незалежність органів місцевого самоврядування від рішень загальнодержавних органів влади;
- в) право органів місцевого самоврядування самостійно приймати рішення в сфері місцевих фінансів;
- г) залежність органів місцевого самоврядування від загальнодержавних органів влади у прийнятті певних рішень щодо місцевих

проблем при наявності забезпечення їхнього вирішення відповідними коштами;

- д) не має правильної відповіді;
- е) інша відповідь.

2. Комунальний кредит — це:

а) сукупність економічних відносин між міжнародними фінансовими інститутами та органами місцевого самоврядування, за яких останні виступають у ролі позичальника і кредитора;

б) сукупність економічних відносин між органами державної влади та управління на місцях, з одного боку, та фізичними і юридичними особами - з другого, при яких перші виступають в якості позичальника, кредитора і гаранта;

в) сукупність економічних відносин між органами місцевого самоврядування, з одного боку, та фізичними і юридичними особами - з другого, при яких перші виступають в якості частіше всього позичальника, рідше — кредитора;

г) сукупність фондів грошових засобів, які створюються в процесі розподілу і перерозподілу ВВП і спрямовуються на економічний та соціальний розвиток адміністративно-територіальних одиниць;

- д) всі відповіді правильні;
- е) інша відповідь.

3. Місцеві позики для обслуговування загальних або поточних потреб — це:

- а) прибуткові;
- б) неприбуткові;
- в) загальні;
- г) часткові;
- д) правильна відповідь а);
- е) інша відповідь.

4. Що не відноситься до фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування:

- а) доходи місцевих бюджетів;
- б) фінансові ресурси підприємств комунальної власності;
- в) видатки місцевих бюджетів;
- г) благодійні, спонсорські внески, пожертвування?;
- д) всі відповіді правильні;
- е) інша відповідь.

5. Органи місцевого самоврядування відповідальність за зобов'язаннями за запозиченнями держави:

- а) несуть;
- б) не несуть;
- в) покладається на вищестоящі органи місцевої влади;
- г) несуть при виникненні надзвичайних обставин.
- д) не має правильної відповіді;
- е) інша відповідь.

6. Видатки місцевого бюджету на обслуговування місцевого боргу не можуть щорічно перевищувати:

- а) 20% видатків від загального фонду відповідного місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, в якому планується обслуговування боргу;
- б) 10% видатків від загального та спеціального фондів відповідного місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, в якому планується обслуговування боргу;
- в) 50% видатків від загального та спеціального фондів відповідного місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, в якому планується обслуговування боргу;
- г) 10% відсотків видатків загального фонду місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування місцевого боргу;
- д) 20% видатків від бюджету розвитку відповідного місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, в якому планується обслуговування боргу;
- е) інша відповідь.

Питання для самостійного опрацювання

1. Способи мобілізації коштів у місцеві бюджети.
2. Роль місцевих бюджетів у фінансовій системі держави.
3. Роль місцевих фінансів у забезпеченні розвитку регіону (аналіз території і кількості наявного населення в розрізі районів Запорізької області; питомої ваги області в економіці України; доходів та витрат населення області; фінансової діяльності підприємств; продукції сільського господарства; основні показники інвестицій та будівельної діяльності; перевезення вантажів за окремими видами транспорту; кількості наукових організацій за галузями наук; наукові кадри; кілько-

сті промислових підприємств, що впроваджували інновації) [www.zapstat.zp.ua].

2. Історичний досвід місцевих запозичень.

3. Розкажіть про еволюцію місцевого оподаткування за кордоном та в Україні.

Теми рефератів

1. Сутність фінансової незалежності місцевого самоврядування та проблеми її зміцнення.

2. Перспективи розвитку місцевих позик в Україні.

3. Вплив малого бізнесу на формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування.

4. Місцеві податки і збори в Україні.

5. Структура місцевих бюджетів у зарубіжних країнах.

Практичні завдання

Завдання 1

Розрахувати середньорічний темп приросту та прогноз надходжень місцевих податків і зборів у міський бюджет на наступний рік. Занести результати розрахунків у таблицю.

Таблиця 4.2- Прогноз надходжень податків і зборів у міський бюджет

Місцеві податки і збори	Роки					Прогноз на наступний рік
	1	2	3	4	5	
Туристичний збір, тис.грн.	15	18	23	28	32	х
Податок на нерухоме майно, тис.грн.	1250	1380	1420	1540	1570	х
Збір за місця для паркування транспортних засобів, тис.грн.	180	230	255	283	295	х
Разом надходжень, тис.грн.	?	?	?	?	?	?
Коефіцієнт приросту	х	?	?	?	?	?

Завдання 2

Розрахувавши та взявши за основу середні значення коефіцієнтів росту (зниження) надходжень податку з громадян та плати за оренду землі за попередні роки, визначити прогностні коефіцієнти росту та обсяги надходжень цих податків на плановий рік у районний бюджет.

Таблиця 4.3 – Показники для розрахунку податкових платежів

	Роки			
	1	2	3	4
Фонд оплати праці (тис.грн.)	320	480	540	620
Відсоток вилучення податку з доходів фіз.осіб	13	13	15	15
Землі, надані в оренду, га	380	430	570	690
Середня грошова оцінка землі, тис.грн./га	4,0	4,0	4,0	4,0
Ставка орендної плати за використання земель державної власності (% від грошової оцінки)	1,0	1,0	1,0	1,0

Результати розрахунків занести у таблицю 4.4.

Таблиця 4.4 – Прогнозування доходів на наступний рік

Види податків та коефіцієнти їх росту	Роки				Прогноз на наступний рік
	1	2	3	4	
Податок з доходів фіз.осіб					
Kt	x				
Плата за оренду землі					
Kt	x				

Тема 4. Формування дохідної бази місцевих бюджетів

Мета проведення. Опрацювання теоретичних питань.

План заняття

1. Дохідна частина місцевих бюджетів.
2. Суть та історичні аспекти формування цільових фондів.
3. Резервні фонди місцевих органів самоврядування.

Студент повинен знати:

- склад та особливості формування місцевих бюджетів;

- склад доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів;
- склад доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів;
- склад та особливості формування позабюджетних фондів;
- склад та особливості формування цільових фондів місцевих бюджетів;
- склад та особливості формування резервних фондів місцевих органів самоврядування;
- структуру та особливості формування позабюджетних коштів бюджетних установ.

Література: [7, с.80-89, 186-197; 6, с. 41-49; 96-105].

Питання для самоконтролю та дискусій

1. Вкажіть зміст, структуру та джерела доходів місцевих бюджетів.
2. Перерахуйте доходи місцевого самоврядування, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.
3. Перерахуйте доходи місцевого самоврядування, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.
4. Як здійснюється розподіл доходів між бюджетами різних рівнів?
5. В чому суть та особливості формування цільових фондів?
6. Вкажіть основні та додаткові джерела формування цільових фондів.
7. Назвіть основні напрямки витрачання коштів цільових фондів.
8. Які основні напрямки використання коштів резервних фондів органів місцевого самоврядування?
9. Назвіть основні види цільових фондів зарубіжних країн.
10. Чому Бюджетний кодекс заборонив створення позабюджетних фондів органів місцевого самоврядування?

Література: [7, с.80-127, 186-197; 6, с. 41-49; 96-105].

Тести для самостійного опрацювання

1. До неподаткових надходжень бюджету відносяться:

- а) адміністративні збори та платежі;
- б) доходи від некомерційної господарської діяльності;

- в) туристичний збір;
- г) єдиний податок;
- д) правильні відповіді а, б;
- е) інша відповідь.

2. Які трансферти передбачені в Державному бюджеті України місцевим бюджетам?

- а) дотація вирівнювання;
- б) інші додаткові дотації;
- в) позики;
- г) правильної відповіді не має;
- д) правильні відповіді а, б;
- е) інша відповідь.

3. До складу власних доходів місцевих бюджетів належать:

- а) податок на додану вартість;
- б) податок на доходи фізичних осіб;
- в) податок на промисел;
- г) мито;
- д) всі відповіді правильні;
- е) інша відповідь.

4. Бюджет розвитку місцевих бюджетів - це:

а) складова частина спеціального фонду місцевих бюджетів, в якому зосереджуються бюджетні ресурси, призначені для проведення поточної діяльності;

б) складова частина загального фонду місцевих бюджетів, в якому зосереджуються бюджетні ресурси, призначені для проведення поточної діяльності;

в) складова частина спеціального фонду місцевих бюджетів, в якому зосереджуються бюджетні ресурси, призначені для проведення інвестиційної та інноваційної діяльності;

г) складова частина загального фонду місцевих бюджетів, в якому зосереджуються бюджетні ресурси, призначені для проведення інвестиційної та інноваційної діяльності.

- д) всі відповіді правильні;
- е) інша відповідь.

5. Використання бюджетних коштів для фінансування позабюджетних фондів було заборонено:

- а) ЗУ «Про бюджетну систему України»;
- б) Конституцією України;

- в) Бюджетним кодексом України;
- г) ЗУ «Про місцеве самоврядування»;
- д) Податковим кодексом України;
- е) інша відповідь.

6. Кошти позабюджетних фондів:

- а) мають цільове використання;
- б) можуть бути використані за будь-яким призначенням;
- в) використовуються для фінансування першочергових потреб;
- г) не підлягають використанню;
- д) всі відповіді правильні;
- е) інша відповідь.

Питання для самостійного опрацювання

1. Чому місцеві бюджети є основною складовою місцевих фінансів?
2. Які напрями зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів ви можете запропонувати?
3. Особливості сучасної практики створення цільових фондів органів місцевого самоврядування в Україні.
4. Правова база формування позабюджетних фондів місцевих рад.
5. Організація регіональних цільових фондів.
6. Порівняльна характеристика вітчизняного та зарубіжного досвіду створення позабюджетних фондів.
7. Місце цільових фондів у системі фінансових ресурсів місцевого самоврядування.
8. Цільові фонди як інструмент гнучкості місцевих фінансових систем.
9. Проаналізуйте частку цільових фондів у складі доходів місцевих бюджетів України протягом останніх років.

Теми рефератів

1. Джерела, зміст та структура доходів місцевих бюджетів.
 2. Проблеми зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів.
 3. Аналіз витрачання коштів місцевих бюджетів України.
 4. Особливості сучасної практики створення цільових фондів органів місцевого самоврядування в Україні.
- Права та обов'язки місцевих органів влади та управління щодо

формування та виконання бюджетів.

5. Напрями реформування цільових фондів органів місцевого самоврядування.

6. Характеристика основних нормативних документів, які регламентують утворення позабюджетних фондів місцевого самоврядування.

Практичні завдання

Завдання 1

Підприємство у звітному періоді здійснювало викиди в атмосферу у наступному обсязі: водню хлористого – 2 г; окису вуглеводню – 3 г; твердих речовин – 4г.

Норматив збору за тону кожної забруднюючої речовини – 11,34 грн./т.

За цей квартал також здійснювалось забруднення повітря внаслідок використання автомобілів: легкових (бензин етиловий) – 18 т; вантажних (дизельне пальне) – 36 т.

Норматив збору за викиди в атмосферу забруднюючих речовин автомобільним транспортом складають: бензину етилового - 6 грн./т; дизельного палива – 4,5 грн./т.

Коригуючі коефіцієнти, які залежать від: чисельності жителів населеного пункту – 1,8; народногосподарського значення населеного пункту – 1,25.

Розрахувати суму збору за викиди в атмосферу забруднюючих речовин.

Тема 5. Система видатків місцевих бюджетів

Мета проведення. Опрацювання теоретичних питань.

План заняття

1. Видаткова частина місцевих бюджетів.
2. Нові підходи у плануванні доходів місцевих бюджетів.
3. Методи планування видаткової частини місцевих бюджетів.
4. Порядок фінансування видатків місцевих бюджетів.
5. Програмно-цільове бюджетне планування, його зміст і переваги.

Студент повинен знати:

- склад та структуру видатків місцевих бюджетів;

- особливості методів фінансового планування на місцевому рівні;
 - критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами.
 - характеристику видатків, які враховуються (не враховуються) при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів;
 - порядок кошторисного планування та фінансування соціально-культурних установ;
 - види та структуру кошторисів.
- Література: [7, с.197-256; 6, с. 110-137].

Питання для самоконтролю та дискусій

1. Яка структура видатків місцевих бюджетів?
 2. Назвіть критерії розмежування видатків між бюджетами.
 3. На які потреби використовуються кошти бюджету розвитку місцевих бюджетів?
 4. Назвіть видатки місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.
 5. Назвіть видатки місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.
 6. Охарактеризуйте методи прогнозування доходів.
 7. Вкажіть метод планування видатків місцевих бюджетів.
 8. На яких принципах базується виконання місцевих видатків за видатками?
 9. Охарактеризуйте види кошторисів.
 10. Визначте етапи програмно-цільового бюджетного планування.
 11. Вкажіть складові елементи бюджетної програми. Охарактеризуйте їх.
- Література: [7, с.197-256; 6, с. 110-137].

Тести для самостійного опрацювання

1. **Які видатки фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів?**
 - а) видатки на забезпечення конституційного ладу держави;
 - б) видатки для забезпечення незалежного судочинства;
 - в) видатки на реалізацію прав та обов'язків місцевого самоврядування;

- г) усе перераховане;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

2. На які потреби використовуються кошти бюджету розвитку місцевих бюджетів?

- а) на погашення дефіциту місцевого бюджету;
- б) на фінансування інвестиційних проектів;
- в) на фінансування поточних потреб органів місцевого самоврядування;
- г) усе перераховане;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

3. З яких місцевих бюджетів здійснюються видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання публічних послуг і які розташовані найближче до споживачів (I група):

- а) з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів;
- б) з бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення;
- в) з бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст та бюджетів об'єднаних територіальних громад;
- г) з районних бюджетів?
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

4. Види кошторисів:

- а) індивідуальні;
- б) загальні;
- в) зведені;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

5. Етапи програмно-цільового бюджетного планування:

- а) стратегічне планування;
- б) формування програм;
- в) складання бюджету;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильної відповіді не має;

е) інша відповідь.

6. Бюджетна програма - це:

а) плановий документ, що визначає обсяг, цільове спрямування, помісячний розподіл коштів, що виділяють із бюджету на утримання бюджетних установ;

б) документ, підготовлений розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступний бюджетний період;

в) повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження;

г) сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій;

д) єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів;

е) інша відповідь.

Питання для самостійного опрацювання

1. Які фактори впливають на формування доходів місцевих бюджетів?

2. Характеристика основних змін у планування і фінансуванні бюджетних видатків.

3. Чинники, які враховуються при розрахунку видатків.

4. Стадії виконання бюджетів за видатками.

5. Фінансування делегованих повноважень органами місцевого самоврядування.

6. Фінансування власних повноважень органами місцевого самоврядування.

7. Ефективне використання видаткової частини.

Теми рефератів

1. Реформа адміністративно-територіального устрою в Україні та її вплив на виконання бюджетної політики.

2. Бюджет розвитку місцевих бюджетів та проблеми його функціонування.
3. Планування доходів та видатків місцевих бюджетів.
4. Проблеми збалансування місцевих бюджетів.
5. Особливості планування видатків на освіту.

Практичні завдання

Завдання 1

Розрахувати вартість шин, які будуть підлягати заміні у плановому періоді, виходячи з наведених нижче даних (табл..4.5).

Таблиця 4.5 – Дані для розрахунків

Типи тролейбусів	Кількість шин, шт.	Ціна 1 шини, грн..	Пройдено тис.км тролейбусами			
			Депо №1	Депо №2	Депо №3	Депо №4
ДАК	8	440	2180,2	-	1223,6	5660,3
14 тр	6	390	4149,3	5476,8	5016,2	-
ЮМЗ	10	440	-	1910,0	-	-
15 тр	10	390	-	2653,7	-	-

При цьому слід врахувати, що в містах застосовується підвищений коефіцієнт зносу шин, який становить 1,01; норма пробігу шини – 60 тис.км.

Завдання 2

Розробка бюджетної програми на основі програмно-цільового методу планування (робота у командах)

1. Сформулювати назву і напрямки діяльності місцевої бюджетної програми (наприклад: місцева програма боротьби з туберкульозом, місцева програма підтримки молодих сімей, місцева програма позашкільної освіти підлітків та інші), обґрунтувати її доцільність, визначити відповідального за її виконання.

2. Визначити мету і завдання програми.

3. Запропонувати показники результативності виконання програми.

4. Оформити результати роботи за наведеною формою (табл. 4.6).

Таблиця 4.6 - Бюджетна цільова програма

Назва програми:	
Мета програми:	
Напрямки діяльності програми:	
Завдання програми:	
Відповідальний за виконання програми:	
Показники результативності:	
Показники затрат	
Показники продукту	
Показники ефективності	
Показники якості	

5. Підготувати та провести презентацію результатів роботи команди.

Завдання 3

Підготовка бюджетних запитів

1. Визначте граничний обсяг загальних видатків головному розпоряднику коштів відповідно до завдання (табл. 4.7) з урахуванням таких умов:

- збільшення заробітної плати працівникам освіти у 2015 р. у порівнянні з 2016 р. відбулося на 25%, у 2018 р. у порівнянні з 2017 р – на 15%;

- нарахування на зарплату складають 32%;

- передбачено щорічне скорочення енергоспоживання бюджетними установами на 3-6% (середній рівень 4%);

- фінансовим органом визначено збільшення суми видатків на 2018 рік проти очікуваного виконання 2017 року не більше, ніж на 10%;

- на 2018 рік планується рівень інфляції 10%, зростання прибутку комунальних підприємств на 5%, надходження податку на прибуток комунальних підприємств у загальному обсязі надходжень становить середньому 9-10%, зростання надходжень по податку на доходи з громадян планується на 8%, надходження по податку на доходи з громадян у загальному обсязі надходжень становить в середньому 45%, збільшення інших надходжень планується на рівні індексу інфляції на 2018 рік.

Таблиця 4.7 - Дані для розрахунку граничного обсягу асигнувань місцевого бюджету по галузі „Освіта”

(тис.грн.)

Показники	2015	2016	2017	2018 очікуване	Граничний обсяг
1	2	3	4	5	6
Доходи місцевого бюджету - всього	252177,6	297194,1	367305,6	408223,7	
Видатки місцевого бюджету - всього	251597,7	296939,8	361866,8	408223,7	
З них:					
Освіта – разом, в т.ч. по КЕК	31527,3	38696,1	46972,0	59872,8	

Продовження табл. 4.7

1	2	3	4	5	6
2110 – зарплата	12114,8	16548,8	18499,5	24400,8	
2120- нарахування на зарплату	4543,0	6205,8	6937,3	9150,3	
2220 – медикаменти	380,0	737,0	2335,8	1636,4	
2230 – продукти харчування	1660,4	2681,6	3879,9	4794,7	
2270 – оплата комунальних послуг та енергоносіїв	6599,0	7156,6	7992,8	7355,8	
2240-оплата послуг (крім комунальних)	400,0	800,0	1600,0	2000,0	
2210 – предмети, матеріали	750,0	1500,0	2200,0	2500,0	
2280 – дослідження і розробки	676,1	1352,2	1500,0	1700,0	
Інші послуги	1200,0	703,6	1226,7	1034,8	
3000 - капітальні видатки	3204,0	1010,0	800,0	5300,0	

3. Підготуйтеся до презентації командних рішень.

Тема 6. Фінансове вирівнювання та бюджетне регулювання

Мета проведення. Опрацювання теоретичних питань.

План заняття

1. Зміст міжбюджетних відносин та передумови їх виникнення.
2. Види міжбюджетних трансфертів в Україні
3. Сутність та стан фінансового вирівнювання.

4. Зміст, цілі та методи бюджетного регулювання.

Студент повинен знати:

- склад, структуру та особливості взаємовідносин місцевих бюджетів з Державним бюджетом;
 - сфери дії міжбюджетних відносин в Україні;
 - інструменти міжбюджетного регулювання;
 - види бюджетних трансфертів;
- Література: [7, с.257-312; 6 с. 138-162].

Питання для самоконтролю та дискусій

1. Назвіть сфери дії міжбюджетних відносин.
 2. Які передумови виникнення міжбюджетних відносин.
 3. Охарактеризуйте форми руху бюджетних ресурсів у процесі міжбюджетних відносин.
 4. У чому полягає основна мета міжбюджетних відносин?
 5. Назвіть причини територіальних відмінностей у формуванні доходів та у складі і обсягах видатків місцевих бюджетів.
 6. Охарактеризуйте міжбюджетні відносини.
 7. Вкажіть інструменти організації міжбюджетних відносин в Україні.
 8. Охарактеризуйте типи бюджетних трансфертів в Україні.
 9. В чому зміст бюджетного регулювання.
 10. Назвіть методи бюджетного регулювання.
 11. Вкажіть переваги методу процентних відрхувань.
- Який алгоритм визначення обсягу дотації вирівнювання місцевим бюджетам?
- Література: [7, с.257-312; 6 с. 138-162].

Тести для самостійного опрацювання

1. Міжбюджетні відносини - це:

- а) сукупність міжбюджетних трансфертів, що здійснюються протягом бюджетного року;
- б) відносини між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією та законами України;

- в) відносини між органами місцевого самоврядування, метою яких є збалансування місцевих бюджетів;
- г) надання коштів з державного бюджету місцевим для збалансування доходів і видатків усіх бюджетів;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

2. Назвіть причини відмінностей у формуванні доходів та видатків місцевих бюджетів:

- а) різний рівень економічного розвитку;
- б) різноманітність природно-кліматичних умов;
- в) особливості розташування населених пунктів;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

3. Субвенції на виконання інвестиційних проєктів можуть надаватися:

- а) з Державного бюджету;
- б) з місцевих бюджетів;
- в) з Державного та з місцевих бюджетів;
- г) заборонені Бюджетним кодексом України;
- д) усі відповіді правильні;
- е) інша відповідь.

4. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – це:

- а) гарантований державою обсяг закріплених бюджетів місцевого самоврядування;
- б) розмір мінімально необхідних видатків органів місцевого самоврядування;
- в) гарантований державою в межах наявних бюджетних коштів рівень фінансового забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів;
- г) документ, в якому встановлюється розподіл доходів, фінансування бюджету, повернення кредитів до бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації;
- е) інша відповідь.

5. Індекс відносної податкоспроможності дорівнює:

- а) добутку середньодушового кошика доходів місцевого самоврядування і середнього по Україні обсягу середньодушового кошика доходів;
- б) частці від ділення середньодушового кошика доходів місцевого самоврядування на середній по Україні обсяг середньодушового кошика доходів;
- в) різниці середнього по Україні обсягу середньодушового кошика доходів і середньодушового кошика доходів місцевого самоврядування;
- г) сумі середньодушового кошика доходів місцевого самоврядування та середньому по Україні обсягу середньодушового кошика доходів.
- д) усі відповіді правильні;
- е) інша відповідь.

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття та принципи бюджетного унітаризму.
2. Визначення та види бюджетного федералізму.
3. Напрямки бюджетного регулювання.
4. Мета бюджетного регулювання та шляхи її досягнення.
5. Нормативи відрахувань від загальнодержавних податків у доходи місцевих бюджетів.
6. Систематика міжбюджетних трансферів у Бюджетному кодексі України.
7. Існуючий порядок розрахунку дотацій вирівнювання місцевим бюджетам з Державного бюджету України.
8. Шляхи вдосконалення розрахунку дотацій вирівнювання.

Теми рефератів

1. Міжбюджетна реформа в Україні: зміст, напрями проведення та вплив на місцеві фінанси
2. Шляхи вдосконалення бюджетного нормування.
3. Міжбюджетні відносини та їх вплив на місцеві фінанси.
4. Фінансове вирівнювання та його стан в Україні.
5. Методи бюджетного регулювання та їх розвиток.

Практичні завдання

Завдання 1

Ситуаційна вправа 1 «Збалансування місцевого бюджету»

Проведіть аналіз показників кошторисів і планів асигнувань кожного головного розпорядника коштів. Визначте, наскільки оптимально розподілені асигнування за економічною ознакою між кварталами та місяцями для ефективної роботи установ.

Проблема:

Потреба головних розпорядників у коштах на I квартал перевищує очікуваний обсяг ресурсів місцевого бюджету у цьому кварталі. Враховуючи необхідність збалансування доходів та потреби місцевого бюджету у I кварталі, місцевий фінансовий орган має запропонувати варіанти вирішення зазначеної проблеми.

Проаналізуйте помісячний розпис доходів загального фонду місцевого бюджету, виходячи із затверджених термінів внесення платежів, динаміки надходжень тощо.

Командам розробити варіант помісячного розпису асигнувань загального фонду місцевого бюджету, що на думку учасників є оптимальним щодо реальності виконання.

Обговоріть відповіді на запитання, що зазначені в кінці завдання. Підготуйтеся до презентації командних рішень.

Вихідні умови завдання:

Фінансове управління Запорізького району після затвердження відповідного бюджету має в місячний термін скласти розпис бюджету згідно з бюджетними призначеннями, встановленими рішенням відповідної ради про бюджет.

Працівниками фінансового органу помісячний розпис доходів загального фонду місцевого бюджету складено за умови обсягу помісячного надходження кожного дохідного джерела в однаковому розмірі (табл. 4.8).

Враховуючи, що помісячний розпис доходів загального фонду місцевого бюджету складається згідно із термінами внесення платежів, визначеними відповідними законодавчими та нормативно-правовими актами, традиціями економічної активності суб'єктів підприємницької діяльності адміністративно-територіальної одиниці, динамікою надходження платежів у попередні роки тощо, необхідно внести зміни до показників помісячного розпису доходів місцевого бюджету.

Таблиця 4.8 - Надходження дохідного джерела

Доходи	I квар- тал	Січень	Лютий	Березень	Обсяг на рік	Питома вага I кварталу
Всього доходів, у тому числі	6300	2100	2100	2100	35000	18%
Податок на до- ходи фіз. осіб	5563	1854	1854	1855	30900	
Державне мито	107	35	35	37	595	
Єдиний податок	227	75	76	76	1261	
Інші платежі	403	136	135	132	2244	

Дані про фактичні надходження доходів у I кварталі попереднього року викладені у табл. 4.9:

Таблиця 4.9 - Фактичні надходження доходів

Доходи		I квар- тал	Січень	Лютий	Березень	Обсяг на рік	Питома вага I кварталу
Всього дохо- дів, у тому числі:		5040	1568	1685	1787	25200	20%
Податок на доходи фіз.осіб		4450	1390	1483	1577	22250	
Державне мито		86	22	30	34	430	
Єдиний пода- ток		182	56	62	64	910	
Інші платежі		322	100	110	112	1610	

На початок планового року місцевий бюджет має залишки коштів у обсязі 500 тис. грн.

Пропозиції головних розпорядників коштів щодо помісячного розподілу асигнувань характеризуються такими показниками (табл. 4.10).

Для вирішення проблеми, що виникла у процесі складання розпису місцевого бюджету, необхідно дати відповіді на такі запитання:

1. Назвіть терміни сплати зазначених вище податків та інших платежів до місцевого бюджету.

2. Як можуть змінитися помісячні обсяги надходжень до бюджету у ситуації, яка розглядається, при врахуванні термінів внесення в бюджет окремих дохідних джерел, динаміки надходження за попередні роки, інших факторів?

Таблиця 4.10 - Бюджетні призначення за галузями

Бюджетні призначення за галузями	I квартал	Січень	Лютий	Березень
1	2	3	4	5
Освіта - всього, в тому числі:	3735	1244	1244	1247
заробітна плата	1434	478	478	478
нарахування	537	179	179	179
оплата комунальних послуг та енергоносіїв	410	136	136	138
поточні трансферти населенню	148	49	49	50
Інші видатки	1206	402	402	402
Охорона здоров'я	2505	835	835	835
заробітна плата	970	323	323	324
нарахування	363	121	121	121
оплата комунальних послуг та енергоносіїв	305	100	100	105
поточні трансферти населенню	100	30	30	40
Інші видатки	767	261	261	245
Інші галузі	1575	523	523:	529
заробітна плата	472	157	157	158
нарахування	177	58	58	61
оплата комунальних послуг та енергоносіїв	150	50	50	50
поточні трансферти населенню	145	48	48	49
Інші видатки	631	210	210	211
Разом доходів	6300	2100	2100	2100
Разом видатків	7815	2602	2602	2611
Відхилення між доходами та видатками	1515	502	502	511

3. Які види видатків за кошторисом головного розпорядника коштів можна перенести на інші періоди року або зменшити?

4. До яких негативних наслідків може призвести затвердження розпису місцевого бюджету, не збалансованого за доходами та видатками?

У процесі виконання практичного завдання використовуйте такі критерії:

- збалансованість - діяти в межах наявних доходів;

- пріоритетність - контролювати тенденції поточних затрат;
- ефективність - оптимізувати рішення в межах бюджету;
- виконання програми - забезпечити майбутні програми достатньою кількістю ресурсів шляхом планування видатків.

Завдання 2

Визначте склад доходів загального фонду обласних бюджетів:

- 15 відсотків податку на доходи фізичних осіб;
- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності;
- 25 відсотків рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу, газового конденсату та бурштину);
- плата за розміщення тимчасово вільних обласних бюджетів (крім коштів, отриманих закладами професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право);
- штрафні санкції внаслідок невиконання укладених розпорядником бюджетних коштів договорів із суб'єктами господарювання на придбання товарів, робіт і послуг за рахунок коштів обласних бюджетів;
- повернення помилково та/або надміру сплачених грошових зобов'язань з податків і зборів та бюджетне відшкодування податку на додану вартість платникам податків, які зареєстровані на території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, здійснюється з бюджету Автономної Республіки Крим;
- 1 відсоток рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату (крім рентної плати за користування надрами в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України), що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів;
- туристичний збір.

Завдання 3

Визначте видатки, що здійснюються з обласних бюджетів:

- державне управління;
- спеціальні школи, санаторні школи;
- дошкільну освіту;
- амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні широкого профілю, спеціалізовані медико-санітарні частини, пологові будинки, поліклініки і амбулаторії, загальні стоматологічні поліклініки, дільничні лікарні);
- консультативну амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу, центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, станції екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- державні культурно-освітні програми (національні, державні, республіканські Автономної Республіки Крим та обласні заповідники, бібліотеки, музеї та виставки, включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних);
- державні культурно-освітні програми (національні музеї, національні та державні бібліотеки, заповідники, національні та державні культурно-просвітницькі центри, міжнародні культурні зв'язки, державні культурно-освітні заходи, державна підтримка національних театрів, художніх колективів та їх дирекцій, концертних, національних та державних циркових організацій державної форми власності, культурно-мистецькі заходи національних творчих спілок) згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Завдання 4

Розрахувати індекс відносної податкоспроможності бюджету міста на основі даних:

Вихідні показники	Значення
1. Чисельність наявного населення м. Запоріжжя (тис. ос.) станом на:	
01.01.2012	1739
01.01.2018	1723
2. Чисельність наявного населення України (млн. ос.) станом на:	
01.01.2012	42,6

01.01.2018	42,4
3. Фактичні надходження доходів до бюджету міста (тис. грн):	
Вихідні показники	Значення
2017 р.	6798139,8
2018 р.	8754987,4
5. Фактичні надходження доходів бюджетів України з урахуванням міжбюджетних трансфертів із державного бюджету (млрд. грн):	
2017 р.	502,1
2018 р.	562,4

Завдання для самостійної роботи

Розрахувати доходи місцевих бюджетів України; зробити аналіз доходної частини місцевих бюджетів

Таблиця 4.11 - Звіт про виконання доходів місцевих бюджетів

	Загальний фонд	Спеціальний фонд
1	2	3
Податкові надходження		
поточний	227 103 670 450,45	5 429 207 613,26
попередній	185 717 220 304,23	15 287 907 403,95
у тому числі		
<i>Податки на доходи,</i>		
<i>податки на прибуток,</i>		
<i>податки на збільшення</i>		
<i>ринкової вартості</i>		
поточний	147 458 856 696,00	-
попередній	117 137 596 058,97-	
<i>Податки на власність</i>		
поточний	-	1 143 800,43
попередній	-	1 003 740,97
<i>Рентна плата та плата</i>		
<i>за використання інших</i>		
<i>природних ресурсів</i>		
поточний	4 821 196 198,64	-
попередній	2 471 203 232,66	-
<i>Внутрішні податки на</i>		
<i>товари та послуги</i>		
поточний	13 797 391 083,44	-
попередній	13 155 974 091,20	-
<i>Окремі податки і збори,</i>		
<i>що зараховуються до</i>		

<i>місцевих бюджетів</i>		
поточний	-730 084,05	-

Продовження табл. 4.11

1	2	3
Попередній	279 989,31	
<i>Місцеві податки</i>		
поточний	61 026 749 273,53	-300 822,95
попередній	52 587 384 874,50	-542 905,64
<i>Інші податки та збори</i>		
поточний	207 282,89	5 428 364 635,78
попередній	364 782 057,59	15 287 446 568,62
<i>Неподаткові надходження</i>		
поточний	6 991 761 084,67	21 041 719 837,42
попередній	6 931 965 866,81	19 041 010 702,95
<i>Доходи від власності та підприємницької діяльності</i>		
поточний	1 661 825 271,12	198 393 594,14
попередній	2 123 917 808,26	216 977 976,89
<i>Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності</i>		
поточний	4 588 819 432,35	-
попередній	3 980 787 894,47	-
<i>Інші неподаткові надходження</i>		
поточний	741 116 381,20	1 657 764 005,00
попередній	827 260 164,08	1 870 394 895,10
<i>Власні надходження бюджетних установ</i>	-	
поточний		19 185 562 238,28
попередній		16 953 637 830,96
<i>Доходи від операцій з капіталом</i>		
поточний	9 619 578,65	2 133 841 323,90
попередній	22 273 859,11	1 851 283 743,14
<i>Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ</i>		
поточний	-	94 181 428,80
попередній	-	23 802 452,82

Цільові фонди		
поточний	-	678 104 064,32

Продовження табл. 4.11

1	2	3
попередній	-	619 896 112,17
Разом доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів)		
поточний	234 105 051 113,77	29 377 054 267,70
попередній	192 671 460 030,15	36 823 900 415,03
Офіційні трансферти		
поточний	285 032 668 905,30	13 907 037 535,87
попередній	261 278 520 317,99	11 324 426 181,73
Усього		
поточний	519 137 720 019,07	43 284 091 803,57
попередній	453 949 980 348,14	48 148 326 596,76

Тема 7. Бюджетний процес на місцевому рівні.

Мета проведення. Опрацювання теоретичних питань.

План заняття

1. Зміст і стадії бюджетного процесу на місцевому рівні.
2. Учасники бюджетного процесу на місцевому рівні та їх повноваження.
3. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів.

Студент повинен знати:

- основні інструменти регулювання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування;
- права і обов'язки органів місцевого самоврядування на всіх етапах бюджетного процесу;
- порядок організації бюджетного процесу на місцевому рівні;
- модель казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Література: [7, с.324-404; 6, с. 177-196].

Питання для самоконтролю та дискусій

1. У чому полягає зміст бюджетного процесу?

2. Назвіть стадії бюджетного процесу.

3. Охарактеризуйте учасників бюджетного процесу на місцевому рівні та їх повноваження.

4. Охарактеризуйте основні положення казначейської системи обслуговування місцевих бюджетів.

5. Вкажіть переваги казначейської системи виконання місцевих бюджетів.

6. Охарактеризуйте порядок відкриття рахунків місцевих бюджетів органами казначейства.

7. Що таке розрахункове обслуговування бюджетних установ органами казначейства?

Література: [7, с.324-404; 6, с. 177-196].

Тести для самостійного опрацювання

1.Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюється:

- а) територіальними органами Державного казначейства України;
- б) Міністерством доходів та зборів України;
- в) Кабінетом Міністрів України;
- г) в Україні виконання місцевих бюджетів не переведене на казначейське обслуговування;
- д) всі відповіді правильні;
- е) інша відповідь.

2. На яких стадіях бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль і оцінка ефективності використання бюджетних коштів?

- а) на стадії формування бюджету;
- б) на стадії виконання бюджету;
- в) правильно А;
- г)) правильно А і Б;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

3. Продовжити речення:

Податки, збори та інші доходи місцевого бюджету зараховуються безпосередньо на рахунок відповідного бюджету, відкритий в:

- а) Національному банку України;
- б) територіальному органі Держказначейства;
- в) комерційному банку, який має повноваження щодо обслуговування бюджетних коштів;
- г) всі відповіді правильні;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

4. Бюджетний процес включає:

- а) складання та затвердження бюджетів;
- б) складання та виконання бюджетів;
- в) розгляд і затвердження бюджетів;
- г) складання та затвердження бюджетів;
- д) складання, розгляд, затвердження і виконання бюджетів;
- е) інша відповідь.

5. Місцевий бюджет виконується за розписом, який затверджує:

- а) керівник місцевого фінансового органу;
- б) місцева рада;
- в) голова місцевої ради;
- г) начальник територіального відділення Державного казначейства;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

6. Переваги казначейської системи виконання місцевих бюджетів:

- а) контроль за витрачанням бюджетних коштів;
- б) дотримання фінансової дисципліни;
- в) оперативність у процесі перерахування коштів;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильної відповіді не має;
- е) інша відповідь.

Питання для самостійного опрацювання

1. Забезпечення прозорості та відкритості бюджетного процесу.
2. Основні відмінності моделі казначейського обслуговування місцевих бюджетів.
3. Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами та перерахуванням міжбюджетних трансфертів.

4. Основні положення казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками.
5. Облік бюджетних зобов'язань та контроль бюджетних повноважень.
6. Відповідальність за бюджетні правопорушення.
7. Періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів.

Теми рефератів

1. Бюджетні слухання як елемент бюджетного процесу на місцевому рівні.
2. Бюджетні повноваження органів місцевого самоврядування.
3. Казначейська система виконання місцевих бюджетів.
4. Зарубіжний досвід бюджетного процесу на місцевому рівні.

Практичні завдання

Завдання 1

Ситуаційна вправа «Внесення змін до бюджетних призначень»

Потреба головних розпорядників коштів бюджету Запорізького району перевищувала обсяг доходів, що надійшли до місцевого бюджету.

Враховуючи необхідність збалансування наявних ресурсів, місцевий фінансовий орган має проаналізувати показники виконання місцевого бюджету у I кварталі поточного року та визначити необхідність внесення змін до рішення про бюджет.

Вихідні умови завдання.

Фінансове управління Запорізької райдержадміністрації за наслідками виконання місцевого бюджету у I кварталі констатувало невиконання визначеного розписом плану доходів на суму 995 тис. грн., з яких недонадходження додаткові дотації становить 420 тис. грн. Недонадходження у запланованих обсягах доходів не позначилось на виконанні зобов'язань головних розпорядників коштів, оскільки на фінансування запланованих видатків місцевого бюджету направлялись залишки коштів на початок року у сумі 520 тис. грн. були внесені зміни до плану асигнувань та перенесені на другий квартал видатки, що не відносяться до першочергових (375 тис. грн.), здійснено запозичення коштів з банківських установ (100 тис. грн.).

Звітні дані про виконання місцевого бюджету за доходами подані у табл. 4.12.

Таблиця 4.12 - Умовні дані

Доходи	I квартал			Січень			Лютий			Березень		
	План	Факт	Відх.	План	Факт	Відх.	План	Факт	Відх.	План	Факт	Відх.
Всього*, у т.ч.	6615	5620	-995	2195	1650	-545	2195	1820	-375	2225	2150	-75
Додаткова дотація	1260	840	-420	420	250	-170	420	270	-150	420	320	-100
Доход без трансфертів	5355	4780	-575	1775	1400	-375	1775	1550	-225	1805	1830	+25

*) обсяг для усіх кварталів однаковий

Як свідчать наведені дані, дохідна частина місцевого бюджету менша, ніж було закладено в бюджеті через недонадходження доходів (575 тис. грн.) і меншу додаткову дотацію (420 тис. грн.).

При цьому рівень надходження доходів у березні вищий проти січня на 30,7 %, (лютий до січня -10,7%), що свідчить про постійне покращання ситуації.

Пропозиції головних розпорядників коштів щодо помісячного розподілу асигнувань характеризуються такими показниками (табл. 4.13).

Таблиця 4.13 - Бюджетні призначення за галузями

Бюджетні призначення за галузями	I квартал	Січень	Лютий	Березень
Освіта - всього, в тому числі:	2835	943	943	949
заробітна плата	1134	378	378	378
нарахування	425	141	141	143
оплата комунальних послуг та енергоносіїв	410	136	136	138
Поточні трансферти населенню	148	49	49	50
Інші видатки	718	239	239	239
Охорона здоров'я	2205	729	729	747
заробітна плата	770	256	256	258
нарахування	288	96	96	96
оплата комунальних послуг та енергоносіїв	305	100	100	105
Поточні трансферти населенню	100	30	30	40

Інші видатки	742	247	247	248
Інші галузі	1575	523	523	529
заробітна плата	472	157	157	158

Продовження табл. 4.13

Бюджетні призначення за галузями	І квартал	Січень	Лютий	Березень
нарахування	177	58	58	61
оплата комунальних послуг та енергоносіїв	150	50	50	50
поточні трансферти населенню	145	48	48	49
Інші видатки	631	210	210	211
Разом доходів	6615	2195	2195	2225
Разом видатків	6615	2195	2195	2225
Внесення змін у план асигнувань	-375			
Разом видатків з урахуванням внесених змін	6240			
Дані щодо фактичного виконання місцевих бюджетів за доходами	5620	1650	1820	2150
Відхилення між плановим та фактичним обсягом доходів	995	545	375	75
Залишки коштів на початок року	520			
Позики з банків	100			
Разом доходів із залишками і запозиченими коштами	6240			

Питання для обговорення

1. На підставі аналізу показників надходження доходів до місцевого бюджету визначити очікуване виконання дохідної частини місцевого бюджету до кінця року.
2. Які види видатків можна перенести на інші періоди року?
3. Наскільки доцільно залучати кредитні ресурси для проведення видатків?

Завдання 2

Оцінка фінансового стану місцевих бюджетів.

1. На основі звітних даних про виконання бюджету (табл. 4.14) здійснити розрахунки показників оцінки фінансового стану бюджету кожної адміністративно-територіальної одиниці (табл.4.15).

2. Визначити рейтингове місце кожної адміністративно-територіальної одиниці.

3. Визначити сім найважливіших, на Ваш погляд, показників.

Таблиця 4.142 - Звітні дані для оцінки фінансового стану бюджетів адміністративно – територіальної одиниці

Показники	Адміністративно-територіальні одиниці			
	A1	A2	A3	A4
Кількість населення, тис.осіб	109,0	132,6	114,5	99,8
Контингент надходжень, тис.грн.	43580,0	117878,0	90066,0	36236,0
Обсяг бюджету, тис.грн.	34864,0	38900,0	40530,0	26090,0
Відсоток виконання бюджету, %	102,0	99,0	107,0	141,2
в т.ч., загальний фонд, тис.грн.	23085,0	23840,0	29720,0	20190,0
в т.ч базова дотація, тис.грн.	2345,0	-1270,0	-2450,0	1650,0
Доходи спец.ф., тис.грн.	5947,0	11930,0	7628,0	12586,0
в т.ч. власні надходження бюджетних установ, тис.грн.	651,0	1386,0	89,0	669,0
в т.ч. надходження бюджету розвитку, тис.грн.	1148,0	1769,0	3017,0	1189,0
Втрати доходів від надання пільг місцевою радою, тис.грн.	650,0	340,0	210,0	95,0
Залишок коштів на початок року, тис.грн.	240,0	760,0	1020,0	330,0
Недоїмка з платежів до місцевого бюджету, тис.грн.	2040,0	980,0	460,0	1600,0
Кредиторська заборгованість бюджету, тис.грн.	4359,0	4739,0	4848,0	3517,0
в т.ч. із заробітної плати, тис.грн.	-	1276,0	1090,0	430,0
Місячний фонд оплати праці, тис.грн.	890,0	1100,0	900,0	860,0
Дебіторська заборгова-	180,0	50,0	370,0	20,0

ність, тис.грн.				
Прибуток комунальних підприємств, тис.грн.	610,0	1400,0	840,0	466,0

Таблиця 4.15 - Розрахункова таблиця

Показники, застосовані для оцінки фінансового стану	Адміністративно-територіальні одиниці							
	A1	р	A2	р	A3	р	A4	р
питома вага обсягу доходів бюджету в загальних надходженнях, %								
Виконання бюджету, %								
Доходи на душу населення (всього), грн.								
Питома вага доходів спец. ф., % на душу населення, грн.								
Питома вага бюджету розвитку, % на душу населення, грн.								
Питома вага загального фонду								
Питома вага базової дотації								
Втрати доходів від надання пільг місцевою радою, тис.грн.								
Питома вага недоїмки, %								
Залишок коштів на початок року, тис.грн.								
Питома вага кредиторської заборгованості, % на душу населення, грн.								
Прибуток комунальних підприємств на душу населення, тис.грн.								
Рейтинг (р)								

Завдання для самостійної роботи

1. Запропонуйте систему показників оцінки фінансового стану місцевого бюджету (платоспроможності, заборгованості та інших) і методику їх обрахунку.

2. Охарактеризуйте види відповідальності за бюджетні правопорушення.